

DOI: <https://doi.org/10.34768/r1.2023.v492.00>

Wprowadzenie

Oddajemy do rąk Czytelników drugą część 49 tomu Rocznika Lubuskiego pt. *Młodzież wobec zmian społecznych w świecie globalnych ryzyk*. Stanowi on kontynuację pierwszej części tomu 48, o czym świadczy zawarta w nim problematyka i taki sam tytuł. Kilka z załączonych w tomie tekstów było wygłoszonych w postaci referatów podczas ogólnopolskiej konferencji *Młodzi w świecie globalnych ryzyk i kryzysów społecznych. Podziały, zróżnicowania, wykluczenia*, która odbyła się w czerwcu 2022 roku a jej organizatorami były: Sekcja Socjologii Edukacji i Młodzieży PTS, Zielonogórski Oddział PTS oraz Pracownia Badań nad Młodzieżą Instytut Socjologii UZ.

Codziennie życie młodych ludzi w III dekadzie XXI wieku wiąże się z rozwiązywaniem problemów będących konsekwencją zachodzących we współczesnym świecie przeobrażeń kulturowych, technologiczno-cywilizacyjnych, politycznych, ekonomicznych, religijnych itp. Pokolenie obecnych 18-30-latków w formatywnej fazie swojego życia doświadczyło pandemii SARS-CoV-2, usłyszało o zbrodniczej napaści Rosji na Ukrainę, doświadczyło masowej migracji Ukraińców do Polski, wzięło udział w organizowaniu pomocy Ukraińcom szukającym azylu w Polsce. Słyszy o kryzysie na granicy polsko-białoruskiej i tysiącach imigrantów próbujących nielegalnie ją przekroczyć. Istotne w życiu młodych ludzi są także problemy ekonomiczne (duża inflacja), zmiany na rynku pracy w związku z postępującą automatyzacją, rosnące zróżnicowania społeczne oraz zmiany kulturowe, które mogą rodzić różnego rodzaju napięcia społeczne.

Z 15. Edycji raportu *Global Risks Report*, wydawanego przez Światowe Forum Ekonomiczne (WEF) wynika, że najniebezpieczniejsze zagrożenia na najbliższe 10 lat to: 1) niepowodzenie w łagodzeniu oraz dostosowywaniu się do zmian klimatycznych; 2) broń masowego rażenia; 3) poważna utrata różnorodności biologicznej i załamanie się ekosystemów; 4) ekstremalne zjawiska pogodowe (m.in. powodzie, susze); 5) kryzysy dotyczące dostępu do wody (Borejza 2021). Na współczesny świat młodzieży składają się dwie rzeczywistości – realna i wirtualna. Młodzi ludzie dobrze odnajdują się w Internecie. Mówi się o nich w literaturze jako o I-Gen Generation, cyfrowych dzieciach, pokoleniu smartfona, e-pokoleniu itp.

Wymienione wyżej problemy będą kształtowały pokoleniową tożsamość młodych dorosłych. W niniejszym tomie jest mowa o przedstawicielach te-

go właśnie pokolenia, a dokładnie o różnych wymiarach ich funkcjonowania w świecie globalnych ryzyk. Psychologowie, terapeuci i psychiatry od lat zwracają uwagę na coraz większą skalę problemów związanych z kondycją psychiczną młodzieży. Te zaś w dużym stopniu stanowią konsekwencje zmian zachodzących w obrębie fazy dorastania. Odnotowywane w badaniach naukowych inne zjawiska odnoszą się przede wszystkim do takich wydarzeń biograficznych, jak późniejsze niż w poprzednich pokoleniach opuszczanie domu rodzinnego, późniejsze wejście na rynek pracy, późniejsze zawieranie związków małżeńskich oraz późniejsze urodzenie pierwszego dziecka przez kobiety. Konsekwencje tych zjawisk są obecnie trudne do przewidzenia, tym bardziej należy je bacznie obserwować i opisywać.

Zróznicowanie wewnątrzpokoleniowe jest obecnie zdecydowanie większe niż choćby trzy dekady temu. Badania socjologiczne wyraźnie pokazują, że światy społeczne młodych ludzi mieszkających w wielkich aglomeracjach miejskich, pochodzących z zamożnych rodzin o wysokim kapitale społeczno-ekonomicznym znacząco odbiegają od życia młodych ludzi w małych miasteczkach czy na wsiach.

Wielu badaczy tej szczególnej kategorii społecznej, jaką jest młodzież, uważa, że stanowi ona system wczesnego ostrzegania, swoisty papierek lakmusowy zjawisk i wydarzeń, mających dopiero wystąpić. Często również uważa się, że młodzież stanowi swoiste odzwierciedlenie świata dorosłych. Dlatego pełna wiedza naukowa dotycząca poglądów młodych ludzi na temat rodziny, edukacji, równości, sprawiedliwości, ich przekonań religijnych, światopoglądowych, ich zachowań w codziennym życiu, zasobów informacji na temat świata, jest konieczna, by móc wskazać choćby zarysy przyszłego społeczeństwa. Wszystkie te powody przekonują nas o konieczności monitorowania na bieżąco zjawisk zachodzących w życiu młodzieży i w jej bezpośrednim, a także dalszym otoczeniu społecznym.

* * *

Niniejszy tom rozpoczyna szkic do socjologicznego portretu współczesnej młodzieży autorstwa Marii Sroczyńskiej. Autorka koncentruje się przede wszystkim na pokoleniu Z, dla którego tłem wchodzenia w dorosłość jest wielokryzysowość. Prezentowane w tekście tezy są ostrożne, niełatwo jest jednoznacznie wskazać konsekwencje wspomnianych wcześniej kryzysów na stawanie się młodym dorosłym. Na ich tle Autorka zwraca uwagę na elementy tworzące podstawy młodzieżowej egzystencji takie jak zakotwiczenie w świecie realnym i wirtualnym, orientację na teraźniejszość, eksperymentowanie czy problemy z nawiązaniem relacji osobowych. Te i wiele innych

charakterystyk prowadzą do konkluzji, że młodzi są „dorośli, ale niedojrzali”. Piotr Binder swój artykuł poświęca pracy zdalnej młodych dorosłych. Analizie poddane zostały doświadczenia pracujących zdalnie od początku zagrożenia epidemicznego. Autor poszukuje odpowiedzi na pytanie, czy pozytywne oceny przeniesienia pracy do domu formułowane na początku pandemii ulegną utrwaleniu, czy takie rozwiązanie zostanie odrzucone. Refleksje nad współczesnymi rytuałami wchodzenia w dorosłość proponuje Beata Trzop. Koncentruje się na dwóch wybranych rytuałach tj. świętowaniu osiemnastych urodzin i egzaminie maturalnym. Autorka odwołując się do koncepcji Arnolda van Geneppa, Turnera czy wreszcie Pierre Bourdieu poszukuje odpowiedzi na pytanie, czy analizowane rytuały wchodzenia w dorosłość dają się wyjaśnić przy pomocy klasycznych ujęć teoretycznych, czy też należy dla nich poszukiwać innych wyjaśnień. W tekście postawiono jeszcze jedno istotne pytanie o znaczenie tych rytuałów dla samych uczestników. Artykuł Adrianny Brzezińskiej mieści się w nurcie badań nad zmianą zachowań kulinarnych i dotyczy stosowania diety wegetariańskiej. Autorka zadaje pytanie o motywy stosowania takiej diety przez młodzież akademicką. W swoich analizach odwołuje się do wywiadów pogłębionych z osobami, które rozpoczęły stosowanie diety przed osiemnastym rokiem życia i przestrzegają jej do chwili obecnej. Stefan Dudra w swoim artykule charakteryzuje Bractwo Młodzieży Prawosławnej, które powstało w latach 80. ubiegłego stulecia. Jego rozkwit i podejmowanie szeregu inicjatyw społecznych o charakterze religijnym było możliwe dzięki przemianom społeczno-politycznym w Polsce po 1989 roku. Iryna Mirchuk i Oksana Zelena prezentują wyniki badań dotyczących stosowania substancji psychoaktywnych przez młodzież ukraińską. Badanie, które jest częścią większego projektu „Zdrowie psychiczne i ryzykowne zachowania młodzieży” prowadzone było w 2020 roku przez zespół naukowców z Ukrainy i Polski. W analizach dotyczących ukraińskiej młodzieży ze Lwowa, Drohobycza i rejonu drohobyckiego Autorki koncentrowały się na wskazaniu czynników ryzyka, poszukując ich w środowisku rówieśniczym, typie miejscowości czy płci. Željko Pavić i Goran Livazović zajęli się analizą aktywności obywatelskiej młodzieży w czasie wolnym. Podjęli próbę zweryfikowania tezy mówiącej o tym, że „konsumpcja mediów” jest czynnikiem wpływającym na niektóre formy aktywności społecznej. Ich szczegółowe analizy próbują rozstrzygnąć, jak dalece dominujący charakter konsumowanych przez młodzież treści medialnych (rozrywkowy lub informacyjny i edukacyjny) wpływa na zaangażowanie i aktywność społeczną.

Edukacja młodzieży jest jednym z ważniejszych tematów, podejmowanych często przez badaczy społecznych. Dorota Bazuń prezentując założenia i cele projektu „Edukacja społeczna w ruchu”, zwraca uwagę na znaczenie

w edukacji akademickiej metod edukacji pozaformalnej i uczenia się nieformalnego. W tekście zaproponowano możliwość wykorzystania mobilnych metod edukacji, które zwiększają atrakcyjność zajęć, a przede wszystkim dają możliwość studentom łączenia materiału teoretycznego i empirycznego z praktyką.

Tom kończą artykuły mające nieco bardziej ogólny charakter. Uznaliśmy, że mieszczą się w pojemnej formule badań dotyczących różnych kwestii związanych z młodzieżą. Bogdan-Nicolae Mucea w swoim tekście prezentuje opinie mieszkańców rumuńskiej społeczności lokalnej Roşia Montană, która w wyniku zamknięcia inwestycji górniczej doświadcza wielu problemów. Splot niekorzystnych czynników, między innymi obszar monoprzemysłowy i protesty ekologów powodują napięcia i konflikty społeczne. W warstwie empirycznej Autor prezentuje opinie pracowników zamykanego przedsiębiorstwa wydobywczego i pozostałych mieszkańców Roşia Montană. Wśród badanych byli również młodzi ludzie. Kalina Maria Taczowska analizuje postawy mieszkańców bliskich i odmiennych kulturowo państw wobec migrantów z Chińskiej Republiki Ludowej. Podstawą do analiz postaw wobec Chińskich migrantów, turystów i studentów są źródła zastane, które pokazują różne perspektywy, między innymi polityki państw przyjmujących, podobieństwa lub różnice kulturowe. Autorka obserwuje dużą dynamikę zmian wynikającą ze zwiększającej się skali migracji, a także wielu współczesnych wydarzeń, które stawiają Państwo Środka w ich centrum (COVID-19). Szymon Wielgosz swoje analizy poświęca manifestowaniu przynależności do klasy społecznej poprzez ubiór i zachowania zakupowe. Autor, definiując klasę społeczną, posłużył się indeksem, w którym wskaźnikami uczynił kapitał ekonomiczny, kulturowy i społeczny. Badania pozwoliły na identyfikację różnic, ale także podobieństw wśród reprezentantów różnych klas społecznych.

Oddając do rąk Czytelników niniejszy tom, mamy nadzieję, że wzbogaci, a przynajmniej uzupełni on ich wiedzę na temat funkcjonowania młodych ludzi we współczesnym świecie, ich problemów indywidualnych i społecznych, z jakimi muszą sobie radzić na co dzień w coraz bardziej złożonej rzeczywistości.

*Maria Zielińska
Krzysztof Lisowski*

Literatura | References

BOREJZA T. (2021), Największe zagrożenia dla świata 2021: zniszczenie środowiska, choroby i kryzys finansowy, <https://smoglab.pl/najwieksze-zagrozenia-dla-swiata-2021-zniszczenie-srodowiska-choroby-i-kryzys-finansowy>, [data dostępu: 21.09.2023].